

Dopning och sanningsenlighet: Ett försök att rättfärdiga dopningsförbudet inom idrotten

Roger Melin

Högskolan Dalarna

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org (ISSN 1652-7224) 2005-01-18

Copyright © Roger Melin 2005. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

1. Introduktion

I det här arbetet avser jag att försöka rättfärdiga dopningsförbudet knutet till idrottsverksamhet utifrån (i) att idrott förstås bäst som en praktik, det vill säga, ett socialt autonomt verksamhetsområde med specifika regler och normer, (ii) att idrottslig verksamhet syftar till tillägnandet, utvecklandet och påvisandet av idrottsspecifika färdigheter och förmågor, samt (iii) att dopning är moraliskt tvivelaktigt utifrån att idrottsutövare har skäl till att vara, eller bör vara, sanningsenliga i relation till den idrottspraktik de är deltagare i.

Jag kommer först att säga något om fenomenet dopning. Efter det påbörjas arbetet med att undersöka grunden för att dopning bör förbjudas inom idrotten. Först påpekas, på ett generellt plan, varför argument som hänvisar till negativa konsekvenser eller skada inte rättfärdigar dopningsförbudet. I avsnitt fyra påpekas att idrotten bör förstås som en praktik. I avsnitt fem, presenteras, och kritiseras, ett kontraktsorienterat argument mot dopning användandet som vilar på att idrott ska förstås som en praktik. I det sjätte avsnittet utvecklas tanken att idrottare, som ingår i en praktik, har goda skäl att avstå från användandet av dopning utifrån det faktum att idrottare har goda skäl att vara sanningsenliga. I avsnitt sju sammanfattas sedan resultatet av undersökningen.

2. Dopning

Innan vi påbörjar undersökningen om det är möjligt att rättfärdiga dopningsförbudet inom idrotten måste vi först förstå vad dopning är för något. Någon exakt definition av dopning kommer inte att ges, eftersom mycket talar för att det helt enkelt är omöjligt att ge en exakt definition av dopning.¹ Vad som tycks vara rimligt att fastställa, dock, är den före-

ställning om dopning som föreligger inom vårt vardagstänkande. Den generella idén med denna föreställning är tanken att dopning på något sätt handlar om *förbättrandet av idrottsutövares idrottsresultat baserat på riskfyllda och illegitima metoder*.

Detta innebär att den generella tanken med dopning fokuserar tre nödvändiga aspekter med dopning:

- (i) Dopning tycks förutsätta ett subjekts deltagande i någon form av idrottsaktivitet. Antag, till exempel, att en person tar amfetamin, antingen kontinuerligt eller endast en gång. Om denne person inte är engagerad i idrottslig verksamhet, skulle vi vara benägna att kalla honom/henne för narkoman eller helt enkelt för en person som använder en drog. Det är först när personen i fråga också deltar i idrottslig verksamhet, antingen på amatörnivå eller på elitnivå, som vi skulle hävda att personen är dopad.
- (ii) Dopning tycks också endast gälla förbättrandet av detta subjekts sportliga utövande, det vill säga de resultat som är relaterade till den idrott som subjektet deltar i. Detta har att göra med (a) den faktiska subjektiva attityden till dopning hos idrottare som dopar sig, och (b) det faktum att vi har föreställningen om att dopning är en illegitim fördel i relation till övriga idrottare (som inte dopar sig). För det första, idrottare som dopar sig gör detta på grund av att de avser att förbättra sin idrottsliga prestation, och de skulle helt enkelt inte dopa sig om de inte ansåg att dopningen hade direkta eller indirekta positiva effekter på deras prestationsförmåga.² Detta innebär inte att allt som kallas för dopning nödvändigtvis är prestationshöjande, eller att alla reagerar positivt på samma dopning. Det innebär endast att de idrottsutövare som faktiskt dopar sig också tror att deras prestation förbättras genom att använda sig av dopningen. För det andra, om vi inte trodde att dopning hade några positiva effekter överhuvudtaget på idrottsutövares prestationer, så skulle vi helt enkelt inte ha några skäl att anta att en som dopar sig skulle ha några som helst fördelar i relation till dem som inte dopar sig. Men denna fördel är just det som gör användandet av dopning till ett etiskt problem. Det är på grund av att det antas att den dopade idrottarens förmågor, och därmed att också prestationer, förbättras på grund av dopningen, som det anses att den dopade idrottaren har en orättfärdig fördel över idrottare som inte dopar sig.
- (iii) Den sista aspekten är att dopning som metod till prestationsförbättring innebär en stor risk för den aktiva idrottaren. Detta påstående, trots att det ligger som en central föreställning om dopning, är inte fullt ut sant. För det första, allt som definieras som dopning inom idrotten är inte medvetet använt som en metod, speciellt inte som en metod till förbättring av prestationer. Det tycks finnas fall av dopning som är accidentiella. För det andra, det är inte möjligt att helt säkert fastslå att allt som kallas för dopning också är farligt eller riskfyllt för idrottaren.³ Det tycks till och med finnas dopningsmetoder som antas vara ofarliga för idrottsutövaren, som till exempel vätskedrivande metoder.⁴

Givet att vi nu har en idé om vad dopning innebär kan vi påbörja undersökningen kring rättfärdigandet av förbudet att använda prestationshöjande droger och tekniker inom idrotten.

3. Ett första försök till rättfärdigande

Riksidrottsförbundet hävdar att följande argument ligger som grund för att dopning ska förbjudas:

- a) Det är fusk att dopa sig. En känsla för ärlighet och rent spel ligger i idrottens natur. Det är meningslöst att tävla om inte alla följer gemensamt uppsatta regler.
- b) Det är farligt att dopa sig. Det strider mot medicinsk etik och är förenat med stora hälsorisker för individen.
- c) Det skadar idrottsrörelsens trovärdighet. Dopning utgör därigenom ett allvarligt hot mot idrotten som ungdomsorganisation och folkrörelse.
- d) Det kan vara olagligt att dopa sig. Att hantera eller inta förbjudna preparat är enligt svensk lag förbjudet och kan ge upp till fyra års fängelse.⁵

De tre sista av dessa hänvisar till faktorer eller konsekvenser som ligger bortom själva idrottandet – att dopningen leder till någon form av skada eller att dopningens konsekvenser är så negativa att de rättfärdigar ett förbud. Den generella strukturen på denna typ av argument har följande form:

- Premisser (i) Preparat eller teknik X skadar A
(ii) A är en individ eller socialt fenomen som behöver skyddas
(iii) A skyddas om preparatet eller tekniken X förbjuds
- Slutsats (iv) Därför skall (bör) preparatet eller tekniken X förbjudas.⁶

Det som behöver skyddas, det vill säga, det som 'A' refererar till i argumentet kan vara användaren som i (b), samhället som i (d), andra idrottare eller till och med idrotten som sådan som i (c).

Dessa argument har, anser jag, ett generellt problem som innebär att dopningsförbudet svårligen kan rättfärdigas utifrån dem.⁷ Skälet är att det inte är möjligt att urskilja vad som etiskt skiljer dopningen från andra fenomen med minst lika onyttiga konsekvenser inom idrotten, eller andra sociala verksamheter, trots att dessa andra fenomen accepteras inom idrotten och samhället i stort. Och givet att vi inte kan göra en skillnad mellan dopningen och dessa andra accepterade fenomen, så kan vi svårligen grunda dopningsförbudet på att det har onyttiga konsekvenser eller att det leder till skada. Låt mig exemplifiera: Om någon försöker rättfärdiga dopningsförbudet utifrån att dopning leder till att idrottsutövare skadar sig, så är detta moraliskt inkonsekvent då elitidrottens träningsmetoder och många idrotter (framförallt på elitnivå) är sådana att de leder till negativa konsekvenser, både psykiska och fysiska, för den aktive idrottaren.⁸

Samma invändning kan riktas även mot argument som fokuserar negativa konsekvenser eller skada för samhället, för andra idrottare eller för idrotten som sådan. Detta visar, att det inte går att rättfärdiga dopningsförbudet via en hänvisning till negativa konsekvenser eller utifrån att det leder till skada.⁹

4. Idrott som praktik

Om inte idrottens dopningsförbud kan rättfärdigas i relation till eventuella direkta negativa konsekvenser, måste en annan strategi användas om ett lyckosamt rättfärdigande skall kunna ske. En möjlighet kan vara att dopningsförbudet rättfärdigas i relation till den idrottsliga verksamheten själv, till idrottens egna interna värden och grunder.¹⁰ Låt oss kalla argument som vilar på denna utgångspunkt för *idrottsinterna* argument. Den tanken formulerar Riksidrottsförbundet i det första argumentet ovan mot dopning:

- a) Det är fusk att dopa sig. En känsla för ärlighet och rent spel ligger i idrottens natur. Det är meningslöst att tävla om inte alla följer gemensamt uppsatta regler.¹¹

Detta sätt att argumentera vilar på en bestämd föreställning om hur idrott bör conceptualiseras som socialt fenomen. Grundtanken är att idrott ska förstås och beskrivas som ett autonomt samhälleligt verksamhetsområde vars goda eller nytta endast är begripligt i relation till idrottens egna konventioner, regler och överenskommelser.¹² Ett sådant autonomt verksamhetsområde kan karakteriseras som en praktik (eller praxis).¹³

Med praktik ska förstås:

any coherent and complex form of socially established co-operative human activity through which goods internal to that form of activity are realized in the course of trying to achieve those standards of excellence which are appropriate to, and partially definitive of, that form of activity, with the result that human powers to achieve excellence, and the human conception of the ends and goods involved, are systematically extended....¹⁴

/.../

practice involves standards of excellence and obedience to rules as well as the achievement of goods.¹⁵

Detta innebär att en praktik består av följande komponenter eller delar:

- (i) En social situation i vilken konstitutiva regler definierar utsträckningen och gränserna för praktiken,
- (ii) En social situation i vilken regulativa regler bestämmer tillåtna handlingar och beteenden inom praktiken,
- (iii) En social situation i vilken evaluerande normer bestämmer perfektion i relation till de konstitutiva och regulativa reglerna,

Det centrala är att praktiken är ett socialt verksamhetsområde i vilket enskilda handlingar blir både meningsfulla och värderade i relation till praktiken själv.¹⁶ Men det är också viktigt att notera att dessa praktiker inte kan förstås som isolerade fenomen inom den sociala sfären, utan de måste förstås som existerande i relation till den kultur och tradition som de utgör delar av. Det är till och med så att praktikens tradition delvis konstituerar praktiken som sådan. Traditionen konstituerar praktiken att vara just den praktik det är, och i vilken vissa typer av handlingar och beteenden är tillåtna medan andra aktiviteter är förbjudna. Detta innebär att ett fjärde drag hos en praktik är att

- (iv) De konstitutiva och regulativa reglerna och evaluerande normer inom praktiken skapas och reproduceras via praktikens historia och tradition.

En praktik är, med andra ord, inte något som har en bestämd essens genom hela historien, utan ska förstås som en socialt konstruerad struktur inom vilken praktikens konventioner och värderingar är reviderbara.¹⁷

Vidare, att ta del i praktiken innebär att gå in i praktikens historia, och därmed att implicit eller explicit underkasta sig praktikens regler och grundvärderingar. Som MacIntyre formulerar det:

To enter into a practice is to accept the authority of those standards and the inadequacy of my own performance as judged by them. It is to subject my own attitudes, choices, preferences and tastes to the standards which currently partially define the practice.¹⁸

Det vill säga, att delta i en viss praktik är att underkasta sitt handlande denna praktiks regler, och att sträva till perfektion i relation till praktiken. Praktikens regler och normer för goda prestationer och vad som har ett värde utgör motivationsgrunden för deltagarens handlingar. Detta innebär att ett femte drag hos en praktik är att

- (v) Praktikens deltagare internaliserar praktikens konstitutiva och regulativa regler tillsammans med de evaluerande normerna på ett sådant sätt att de accepterar att deras handlande bedöms utifrån dessa grunddrag hos praktiken.

Men givet att praktiken inkluderar ”praktikspecifika” värdeegenskaper som också accepteras, och till och med internaliseras som motivationsgrund för handlingar, så måste också praktiken förstås som att inkludera både det som kallas för det internt goda,¹⁹ det vill säga det goda eller fördelaktiga som endast kan uppnås genom det sociala sammanhanget,²⁰ och det som kallas för det externt goda,²¹ det vill säga det goda eller fördelaktiga som kan uppnås oberoende av socialt sammanhang.²² På grund av detta så blir en praktik självrättfärdigande i det att deltagarna rättfärdigar innehållet och handlingarna inom praktiken åtminstone delvis utifrån praktikens interna värden. Detta innebär att ett sjätte drag av en praktik utgörs av:

(vi) En distinktion mellan interna värden, det vill säga, värden eller fördelar som kan uppnås endast genom deltagande i praktiken²³ och externa värden, det vill säga, värden eller fördelar som kan uppnås via deltagandet i mer än en specifik praktik och där de interna värdena hos praktiken åtminstone delvis rättfärdigar handlingar inom praktiken.

Vidare påpekar MacIntyre att givet att vi accepterar att praktiker innesluter interna värden och värderingsskala för hur väl något utförts inom praktiken, så måste vi också acceptera att dygderna rättvisa, mod och ärlighet är del av varje praktik.²⁴ Skälet till detta är enligt MacIntyre att

We have to learn to recognize what is due to whom; we have to be prepared to take whatever self-endangering risks are demanded along the way; and we have to listen carefully to what we are told about our own inadequacies and to reply with the same carefulness for the facts.²⁵

Dessa dygder är generella och realiseras egentligen inom samtliga praktiker, men det sätt på vilket de uttrycks inom en bestämd praktik är kontextberoende i relation till praktiken själv, eller praktiken kvalificerar vad det innebär att vara modig, rättvis och ärlig i förhållande till de handlingar som utförs inom praktiken. Lindfelt uttrycker det på följande sätt:

ett värde i den idrottsliga verkligheten får sin kvalitet *i* denna verklighet... [och]... för att kunna uppfattas som ärlighet eller jämlikhet i en bestämd idrottsgren måste man förstå denna idrottsgren.²⁶

Om vi inte accepterade rättvisa, mod och ärlighet, menar MacIntyre, skulle vi lämna praktikens värderingsskala och interna värden på ett sådant sätt att praktiken endast fungerar som ett verktyg för oss att erhålla externa värden.²⁷

Att idrotten innebär en autonom praktik, eller flera autonoma praktiker om man betraktar de olika idrotterna, med både interna värden och externa värden tycks vara rimligt. Det finns, för det första, föreställningen om att idrottens ”spelregler avskiljer och begränsar idrottslig verksamhet från den omgivande verkligheten på ett bestämt sätt”.²⁸ I detta avseende bestäms idrotten uteslutande av de konstitutiva och regulativa reglerna som finns inom idrotten själv. Låt mig exemplifiera med hjälp av fotboll. Bland de konstitutiva reglerna för att spela fotboll finns bland annat storlek och geometrisk form på planen. Den som då använder sig av en triangulär plan kan med rätta sägas sparka boll, men knappast hävdas spela *fotboll*. Bland de regulativa reglerna, å andra sidan, finns bland annat att det är förbjudet för en utespelare att använda sig av händerna när bollen är i spel. Men, en spelare som använder handen, det vill säga gör hands, kan fortfarande sägas spela fotboll. Vidare, att bedriva idrott består i alla fall delvis av utvecklandet, förbättrandet och testandet av förmågor och färdigheter som är relaterade till olika idrotter, och att uppleva glädje eller välbehag i samband med detta.²⁹ Att inträda i, till exempel, praktiken fotboll innebär förmågan att identifiera som lustfyllt själva bollspelandet och utvecklandet av den egna

förmågan till att spela boll med andra deltagare. Men detta lustfyllda värde hos fotboll är endast begripligt i relation till praktiken fotboll, det vill säga den historiska tradition med regler och normer som fotboll utgör, och de evaluerande normerna utgörs bland annat av en gradering av hur väl någon eller några spelar fotboll, exempelvis spelförståelse och bollsinn. På grund av att de evaluerande normerna är knutna till de idrottsspecifika förmågorna inom idrotten finns dessutom uppdelningen mellan interna och externa värden knutna till den idrottsliga verksamheten. Interna värden inom fotbollen blir då dels mer abstrakta dygder eller dispositionsegenskaper som till exempel ärlighet, jämlikhet, mod, dels mer konkreta mål som tillägnandet, förbättrandet och utövandet av färdigheter och förmågor som till exempel strategiskt tänkande, bollbehandling, löpstyrka och målfarlighet. Bland de externa värdena knutna till fotboll kan omnämnas till exempel status, berömmelse, pengar,³⁰ eller till och med förbättrandet av ”det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet”³¹.

5. Butcher och Schneiders argument för dopningsförbudet

Vi har nu konstaterat att idrott kan förstås som en praktik som inte är begriplig utan de konstitutiva och regulativa regler och evaluerande normer som konstituerar idrotten, och den implicita eller explicita internaliseringen och accepterandet av dessa regler och normer hos idrottsutövare inom idrotten. Låt oss nu återvända till diskussionen kring rättfärdigandet av dopningsförbudet, och undersöka Butcher och Schneiders kontraktsorienterade argument för dopningsförbudet.³²

Enligt Butcher och Schneider är idrott en praktik i MacIntyres betydelse som består i första hand av testandet av förmågor av olika slag, där dessa förmågor definieras utifrån olika idrotter. Att bedriva idrott består, enligt Butcher och Schneider av utvecklandet, förbättrandet och testandet av idrottsinterna förmågor och färdigheter i en rättvis tävlan med likvärdiga motståndare.³³ Men det är själva tillägnandet, förbättrandet och påvisandet av dessa förmågor och färdigheter som utgör det goda inom idrotten eftersom det gör idrottsverksamheten till en välbehaglig verksamhet, något lustfyllt.³⁴ Till exempel är förmågor som spelförståelse, bollbehandling, motoriska färdigheter etc. centrala förmågor inom fotbollen, medan löpstyrka, uthållighet, smärttålighet etc. är centrala förmågor inom långdistanslöpning. Träning och taktiska övningar syftar just till att utveckla och förbättra idrottsinterna förmågor och färdigheter hos enskilda idrottsutövare, medan tävlingssituationen består i testandet av hur väl dessa förmågor och färdigheter utvecklats i relation till andra utövare.

Men, eftersom dopning inte utvecklar och förbättrar dessa förmågor *per se*, utan endast innebär en kompetitiv fördel i testsituationen av förmågorna är dopning främmande för tillägnandet av det goda inom idrotten, vilket innebär att en idrottsutövare inte har något gott skäl till att använda sig av dopning.³⁵ Den som dopar sig har helt enkelt missat poängen med deltagande inom idrotten. När det gäller det sista villkoret så kan vi anta att idrottsutövarna, givet att de är rationella och inser vad deltagande inom idrott innebär, frivilligt kommer att förorda att dopningsförbudet ska gälla, och att det därmed finns kon-

troller som fastställer att dopningsförbudet efterlevs av samtliga idrottare.³⁶ Detta är rationellt utifrån att (a) idrottsutövarna därmed inte tar onödiga risker med sin kroppsliga och psykiska hälsa, (b) dopning, generellt sett, inte kan antas ha någon kompetitiv fördel om (nästan) alla använder dopning, samt (c) idrottsutövaren utgår från att det finns ett kontrollsystem för att kontrollera att andra idrottsutövare inte använder dopning. Vi får då ett kontraktsgrundat rättfärdigande av dopningsförbudet som vilar på att idrottsutövarna själva anser att de tjänar på att den verksamhet de deltar i upprätthåller ett förbud mot dopning.³⁷

Jag anser att Butcher och Schneider har en viktig poäng i det att idrottslig verksamhet utgörs av en praktik. Jag delar dessutom deras slutsats att den idrottare som faktiskt använder dopning har missförstått eller gjort en felaktig conceptualisering av den egna idrottsliga verksamheten. Att dopa sig ger visserligen kompetitiva fördelar, men gör inte en person till en bättre *idrottare*. Skälet är att idrott inte fullt ut kan reduceras till tävlings-situationen, även om tävlandet utgör en ingrediens i idrottsutövandet. Problemet med Butcher och Schneiders position ligger snarast i grundandet eller rättfärdigandet av dopningsförbudet. Det tycks hänga något löst i och med att det vilar på en kollektiv överenskommelse där varje enskild idrottsutövares skäl till att avstå dopningsmetoder grundas på att andra idrottare inte har något skäl att använda dopning. Så länge en idrottsutövare kan misstänka att det finns andra idrottsutövare inom samma idrott som enbart fokuserar på vinsten och de externa värdena knutna till idrotten, och att dessa individer också dopar sig för att uppnå dessa externa värden, så finns det, utifrån Butcher och Schneiders position, endast svaga skäl till att själv avstå från att använda dopning.

Vad som vore önskvärt vore att varje enskild idrottsutövares skäl till att avstå från dopning utgick från individen själv. Är det möjligt att finna ett sådant rättfärdigande av dopningsförbudet? Jag tror det, och i avslutande kapitlet kommer en sådan teori att formuleras utifrån begreppet *sanningsenlighet*.

6. Idrottaren och dygden sanningsenlighet

Att spela fotboll, boxas eller friidrotta på ett organiserat sätt är att delta i verksamheter som utgår från vissa fördefinierade värden, de utgör alla varianter av praktiker. Att lära sig dessa idrottsliga verksamheter är att successivt delta och, förhoppningsvis, utveckla de färdigheter som är nödvändiga och önskvärda för att utföra idrotten på ett bra sätt. Att då delta i idrottspraktiken är att också sträva efter att realisera de mer grundläggande evaluerande normerna och interna värdena inom idrotten, till exempel bollbehandling och lagstrategi inom fotbollen, explosivitet inom boxning, för att erhålla glädjen eller välbehaget knutet till idrottandet, men även att utveckla och praktisera ett flertal centrala dygder som ärlighet, rättvisa och mod. Men att göra detta är att acceptera och till och med internalisera de värden som existerar inom den sport som man deltar i.³⁸ Att spela fotboll, eller att boxas, är att vara *fotbollspelare* eller *boxare*, att *leva fotboll eller boxning*. Det är att, i deltagandet i sporten, acceptera att det är idrottsrelevanta egenskaper, handlingar och värderingar som utgör basen i ens varande, och att dessa bestäms utifrån idrottspraktiken,

samt att de individuella egenskaperna, handlingarna och värderingar en deltagare i idrottspraktiken ger uttryck för också kommer att bedömas och värderas utifrån idrottsinterna grunder.

Givet detta blir det också tydligt, som Butcher och Schneider tidigare påpekat, att dopningsanvändandet inom idrotten utgörs av en felkonceptualisering av den egna verksamheten. Att bedriva idrott är att utveckla, förbättra och testa idrottsinterna förmågor och färdigheter, och det är själva tillägnandet, förbättrandet och påvisandet av dessa förmågor och färdigheter som utgör det goda inom idrotten.³⁹ Men att då dopa sig för att få en fördel i en tävlingssituation är att missa poängen med att idrotta, och som sagt, det är att inte fullt ut förstå sin egen position i den sociala verksamhet som idrotten innebär. Men, skulle jag vilja hävda, och det är här sanningsenlighetsbegreppet kommer in, idrottare har goda skäl till att faktiskt förstå sin egen verksamhet genom utvecklandet av dygden *sanningsenlighet*.

Innan vi går in på grunderna för accepterandet av dopningsförbudet, låt mig först säga något om sanningsenlighet som dygd. Sanningsenlighet är den medvetna viljan till sanning, förståelse eller insikt via ständigt reflekterande och kritiskt prövande av olika övertygelser. I detta avseende är sanningsenlighet en intellektuell och teoretisk dygd. Den är intellektuell i det att grunden för sanningsenligheten ligger i det medvetna aktiva reflekterandet av grunderna för det egna varandet, den identitet och självförståelse som kommer till uttryck i en enskild människas existens. Det är medvetandegörandet av idrottarens eget varande i relation till den praktik som denne är en del av. Den är teoretisk i det att den gör kunskapsteoretiska anspråk. Sanningsenlighet syftar i första hand till att realisera kunskap, förståelse och insikt om individens eget varande i världen, inte att vara de direkta dispositionerna till att handla i förhållande till omvärlden. Men, och detta är viktigt, individens varande i världen är knutet till den eller de praktiker individen deltar i, och sanningsenligheten blir därmed också knuten till praktiken som ett internt värde kvalificerat av praktiken. Sanningsenlighet innebär dels att äga självförståelse med avseende på meningen med ens handlingar. Att kunna relatera sitt eget handlande som meningsfullt i förhållande till de praktiker man ingår i är en grund för att kunna vara deltagare och identifiera sig själv som en representant för praktiken. Dessutom innebär sanningsenligheten att individen i en viss mening är transparent för sig själv. Med detta menar jag att en person inte har motstridiga övertygelser vid en och samma tidpunkt, eller att om en person har motstridiga övertygelser strävar till att eliminera denna motstridighet genom ett medvetet reflekterande tänkande kring övertygelserna. Sanningsenlighet är alltså en dygd som eftersträvar rationalitet hos den enskilde personen.

Tidigare nämnde jag att MacIntyre och även Lindfelt till viss del menade att en praktik alltid är knuten till ett flertal olika dygder som i sig får sin bestämning i relation till praktiken.⁴⁰ Bland dessa nämndes rättvisa, mod och ärlighet. Nu uppstår två frågor kring sanningsenligheten som dygd. För det första, vilken relation råder mellan sanningsenlighet och de övriga dygderna? För det andra, är inte sanningsenlighet endast ett annat sätt att karakterisera dygden ärlighet?

När det gäller den andra frågan så tror jag att det finns skäl att anta att sanningsenlighet inte sammanfaller med dygden ärlighet. Låt oss se på ett exempel. Fotbollspelaren David

Beckham hade ådragit sig två stycken varningar under kvalspelet till VM-2006. Vid tre varningar under samma kval blir en spelare avstängd från en match i kvalet. Mot slutet av en kvalmatch fällde Beckham en i motståndarlaget på ett sådant sätt att Beckham fick sin tredje varning, och han skulle därmed bli avstängd en match. Det intressanta i detta är att Beckham tidigt gick ut med informationen att han medvetet ”tagit” denna tredje varning för att bli avstängd då han visste att han var skadad. Han kunde då ”vila ut” de övriga varningarna och därmed börja om från noll. Vad jag skulle vilja hävda är att Beckham i detta exempel var ärlig, han visade prov på ärlighet i det att han faktiskt uttryckte det som var sant, men att han inte visat prov på sanningsenlighet. Skälet till att Beckham inte visat prov på sanningsenlighet är att han i sitt beteende påvisar att han inte förstått vad praktiken fotboll innebär, utan han fokuserar i första hand på de externa värdena som han kan erhålla via sitt beteende. Om Beckham hade handlat sanningsenligt i förhållande till praktiken fotboll och sig själv (som deltagare i praktiken fotboll, det vill säga fotbollsspelare), så borde han avstått från att medvetet försöka erhålla den tredje varningen eftersom det inte ligger i fotbollens praktik att försöka få varningar.⁴¹

När det gäller den första frågan så är det möjligt att anta att sanningsenlighet är en andra ordningens dygd i vilken en viss strukturering och styrning av de övriga dygderna som rättvisa, mod och ärlighet är beroende av. Detta på grund av att den inkluderar ett medvetet reflekterande tänkande, och därmed syftar till att utveckla och fastställa individers självförståelse och själv-identitet i förhållande till omvärlden. Sanningsenligheten blir därmed delvis bestämmande för de övriga handlingsstyrande normerna när de ska realiseras och för den hierarkiska ordning som ska råda mellan dem i en specifik situation.

En fråga som uppstår är dock i vilken mån en person kan sägas ha skäl för att vara sanningsenlig. Jag skulle vilja hävda att vi i detta avseende måste lämna det rena idrottsinterna argumentet och åberopa mer grundläggande faktorer som ligger bortom idrottspraktiken själv. Självförståelse, eller att vara transparant för sig själv, utgör en viktig grund för att leva ett gott liv, eller att känna välbehag i livet på grund av att det är mer behagligt att ha en klar position för sitt handlande än att vara självmotsägande. Även om vi antar att fullständig självförståelse inte är möjligt vare sig det gäller förståelsen av den egna platsen inom praktiken eller i förhållande till de egna övertygelserna, så kan vi åtminstone acceptera att högre grad av självförståelse med avseende på meningen med ens handlingar är ett bättre tillstånd för en individ än lägre grad av självförståelse. Detsamma gäller irrationaliteten som uppstår i samband med motstridiga övertygelser. En person som har motstridiga uppfattningar om en fråga befinner sig i en situation av mindre välbehag än den person som via ett reflekterat tänkande skapat en klar, konsistent och tydlig strukturering av övertygelserna.

Givet att sanningsenlighet är en dygd som varje enskild människa bör eftersträva att realisera, så kan två skäl till varför idrottsutövare inte bör använda sig av dopning anföras. För det första, att dopa sig och därmed erhålla en kompetitiv fördel i relation till andra deltagare, men ingå i en idrottspraktik vars grundläggande struktur och bas utgörs av tillägnandet av färdigheter och förmågor som inte är dopningsbaserade, är att brista i självförståelsen. Ett bättre tillstånd för idrottaren vore helt enkelt att vara sanningsenlig i rela-

tion till sig själv på ett sådant sätt att idrottarens position eller plats i praktiken framstår klart och tydligt.

Nu kan möjligen någon påpeka att högre grad av självförståelse visserligen är bättre än lägre grad av självförståelse, men att detta på inget sätt visar att dopning är felaktigt. Det är fullt möjligt för en enskild idrottsutövare att inse att idrotten syftar till färdighetsutveckling, men att idrottaren i alla fall vill dopa sig för att få kompetitiva fördelar.⁴²

Vad man då missar är att idrottaren, då denne ingår i en bestämd idrottspraktik med konstitutiva och regulativa regler och evaluerande normer för perfektion inom idrotten, också måste acceptera den värdestruktur som idrottspraktiken inkluderar. Att spela fotboll är inte detsamma som att sparka boll, att boxas är inte samma sak som att slåss. Det är att utföra handlingar som struktureras utifrån grundläggande föreställningar och regler som definierar handlingarna som meningsfulla. En av dessa normer som idrottsutövaren antar gäller inom praktiken är just dopningsförbudet, och denna norm styr idrottspraktiken, och därmed de handlingar som idrottsutövaren utför och tar del av. Om då idrottsutövaren, å ena sidan accepterar dopningsförbudet (vilket tycks vara rimligt att anta att denne gör givet deltagandet i tävlingssituationer), och å andra sidan använder sig av dopning för att erhålla fördelar, så uppstår en övertygelseinkonsistens hos idrottaren. Idrottsutövaren tycks acceptera två motstridiga principer för sitt eget handlande: å ena sidan att dopning är fel, å andra sidan att dopning är rätt. Men att befinna sig i ett tillstånd i vilket två övertygelser är i konflikt med varandra är knappast ett önskvärt tillstånd. Det är helt enkelt ett tillstånd i vilket idrottsutövaren brister i självförståelse med avseende på sig själv. Om idrottaren vore mer sanningsenlig, så skulle denne också kunna identifiera sin irrationalitet när det gäller övertygelser och därmed kunna förändra sin övertygelsestruktur till att bli mer enhetlig och därmed erhålla ett tillstånd av större välbehag.

En möjlig invändning mot mitt förslag att idrottsutövare har skäl att avstå från att använda dopning givet att de är sanningsenliga är att inkonsistensen som uppstår i samband med accepterandet av praktikens interna värden och normer och dopningsanvändarens accepterande av externa värden endast kan uppstå så länge som dopningsförbudet är en del av praktikens normsystem. Om dopning tillåts, och därmed de interna värdena och normerna inom praktiken förändras, så behöver inte den som använder dopning uppleva någon intern inkonsistens. Detta argument är, enligt mig, felaktigt, men lyfter samtidigt fram en viktig aspekt som måste beaktas i samband med dopningsförbudet. Skälet till att argumentet är felaktigt är att det förbiser att idrott, som Butcher och Schneider hävdar, består i tillägnandet, förbättrandet och påvisandet av idrottsinterna förmågor och färdigheter, och att det är denna interna process inom idrotten som gör idrottsutövandet lustfyllt.⁴³ Att utveckla sina färdigheter med hjälp av dopningsmedel är följaktligen att inte fullt ut förstå vad den idrottsliga verksamheten innebär. Den som dopar sig, även om dopning skulle vara tillåtet, har helt enkelt missat poängen med deltagande inom idrotten, att det är utvecklandet (och testandet) av förmågan och färdigheterna inom idrotten som är det centrala, inte enbart resultatet *per se*.

Men, detta belyser en viktig aspekt knuten till idrott och dopningsförbudet. Tidigare har jag hävdar att dopning ska förstås i relation till förbättrandet av en idrottares prestation. Givet detta och att idrott ska förstås som tillägnandet, utövandet och testandet av vissa

förmågor och färdigheter, så måste listan med förbjudna medel och tekniker ses över i relation till olika idrottsliga praktiker och de färdigheter och förmågor som är betydande inom dessa olika praktiker.⁴⁴ Det kan finnas dopningsmetoder som faktiskt förbättrar färdigheter eller förmågor som är irrelevanta för en speciell idrott. Till exempel tycks det konstigt att alkohol ska klassas som dopningsmedel inom skidsporten, eftersom den som åker skidor berusad med stor sannolikhet kommer att prestera sämre än den som inte har alkohol i kroppen. Däremot kan alkohol fungera som ett effektivt prestationshöjande medel inom skytte. Detta innebär, helt enkelt, att vad som ska betraktas som dopning måste idrottsspecificeras, och vad som är tillåtet inom en idrott kan kanske vara otillåtet inom en annan idrott.⁴⁵

7. Avslutning

Vi har nu sett en möjlig lösning för idrottsrörelsen att kunna rättfärdiga att det finns restriktioner knutna till vilka typer av metoder som ska vara tillåtna när det gäller att öka idrottarens prestationsförmåga. Lösningen består inte i att försöka rättfärdiga dopningsförbudet med att dopning leder till direkta negativa konsekvenser. Det generella skälet för att ett sådant argumenterande inte håller är att idrott leder till många negativa konsekvenser oberoende av om dopning accepteras eller inte. Men, någon etiskt signifikant skillnad mellan dopning och andra accepterade fenomen med negativa konsekvenser knutna till idrotten kan inte fastställas. Därmed tycks det inte heller vara möjligt att rättfärdiga just dopningen som moraliskt tvivelaktigt utifrån de negativa konsekvenser som det eventuellt leder till.

Om man däremot utgår från dygden sanningsenlighet är det möjligt att påvisa att dopning inte bör tillåtas. Lösningen består i att betona att idrottare har skäl för att vara sanningsenliga i relation till den idrott de är delaktiga i och i relation till sig själva. Om idrott är en socialt skapad verksamhet med konventioner, regler och normer som dels avgränsar verksamheten, dels avgör värdena knutna till idrotten, och att deltagarna inom idrotten accepterar och utgår från dessa värden i sitt handlande, så framstår det som rimligt att anta att den idrottsutövare som är sanningsenlig i relation till sin idrottsliga verksamhet har goda skäl att inte använda dopning, eftersom detta leder till ett bättre värdetillstånd i världen, än det tillstånd som skulle uppkomma om idrottaren inte fullt ut förstår de interna värdena inom idrotten och använder dopningsmetoder. Detta är, eftersom det vilar på värden som är knutna till idrotten, ett idrottsinternt argument mot användandet av dopning, trots att dygden sanningsenlighet själv rättfärdigas utifrån mer fundamentala värden, som att det leder till ett gott liv och välbehag, än vad som representeras inom idrottspraktiken.

Låt mig avslutningsvis lyfta fram att sanningsenligheten, eller reflekterande och medvetandegörande av sin egen existens i relation till den sociala omgivning man ingår i och de övertygelser man har, kan förhoppningsvis också ligga som skäl till att idrottsutövare ska undvika andra former av fusk än dopning. Att till exempel medvetet ”filma” sig till fördelar inom fotboll kan inte sägas vara förenligt med att vara sanningsenlig, och förhoppningsvis är det möjligt att medvetandegöra idrottsutövarna på ett sådant sätt att de själva

inser att den idrottsverksamhet som de är delaktiga i förutsätter att de identifierar sig själva med idrottens interna värden och normer, och att de handlar utifrån att de *är dessa idrottare*. Med andra ord, att de blir *sanningsenliga idrottare*.

Noter

- 1 Dopning tycks, i detta avseende, vara ett vagt begrepp. Även om föreslagna definitioner, som till exempel *användning av otillåten prestationshöjande metod eller substans*, till viss del fångar företeelsen, så finns det alltför många gränfall för att det ska vara fruktbart att tala om en definition
- 2 Robert L. Simon, 'Good Competition and Drug-Enhanced Performance' i *Ethics in sport*, Ed. Morgan, J. M., Meier, K. V., and Schneider, A. J., (Champaign: Human Kinetics, 2000), p. 121.
- 3 Simon, 'Good Competition and Drug-Enhanced Performance'. p. 121.
- 4 Claudio M. Tamburrini, 'What's wrong with doping?' i *Values in sport*, ed. Tännsjö, T., and Tamburrini, C., (London: E & FN Spon, 1999). p. 200.
- 5 http://147.14.243.21/n3admin2_rf/t3.asp?p=13371
- 6 Se till exempel Angela J. Schneider & Robert B. Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport' i *Values in sport*, ed. Tännsjö, T., and Tamburrini, C., (London: E & FN Spon, 1999). p. 188.
- 7 Se framförallt Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport' och Tamburrini, 'What's wrong with doping?'.
- 8 Tamburrini, 'What's wrong with doping?' p. 202.
- 9 Se framförallt Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport' och Tamburrini, 'What's wrong with doping?'.
- 10 http://147.14.243.21/n3admin2_rf/t3.asp?p=13371
- 11 http://147.14.243.21/n3admin2_rf/t3.asp?p=13371
- 12 Mikael Lindfelt, *Idrott och Moral: Reflektioner över idrottens ideal*, (Nora: Bokförlaget Nya Doxa, 1999). p. 27-28.
- 13 Lindfelt, *Idrott och Moral: Reflektioner över idrottens ideal*. p. 28.
- 14 MacIntyre, *After Virtue: a study in moral theory*, andra utgåvan, (London: Duckworth, 1985). p 187.
- 15 MacIntyre, *After Virtue: a study in moral theory*. p 190.
- 16 Lindfelt, *Idrott och Moral: Reflektioner över idrottens ideal*. p. 28.
- 17 Robert Butcher & Angela Schneider, 'Fair Play As Respect for the Game' in *Ethics in sport*, Ed. Morgan, J. M., Meier, K. V., and Schneider, A. J., (Champaign: Human Kinetics, 2000). p. 33.
- 18 MacIntyre, *After Virtue: a study in moral theory*. p 190.
- 19 MacIntyre, *After Virtue: a study in moral theory*. p. 188.
- 20 Butcher & Schneider, 'Fair Play As Respect for the Game'. p. 33.
- 21 MacIntyre, *After Virtue: a study in moral theory*. p. 188.
- 22 Butcher & Schneider, 'Fair Play As Respect for the Game'. p. 33.

- 23 Butcher & Schneider, 'Fair Play As Respect for the Game'. p. 33.
- 24 MacIntyre, *After Virtue: a study in moral theory*. p. 191.
- 25 MacIntyre, *After Virtue: a study in moral theory*. p. 191.
- 26 Lindfelt, *Idrott och Moral: Reflektioner över idrottens ideal*. p. 35.
- 27 MacIntyre, *After Virtue: a study in moral theory*. p. 191.
- 28 Lindfelt, *Idrott och Moral: Reflektioner över idrottens ideal*. p. 27.
- 29 Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport'. p. 197.
- 30 Butcher & Schneider, 'Fair Play As Respect for the Game'. p. 33.
- 31 Lindfelt, *Idrott och Moral: Reflektioner över idrottens ideal*. p. 31.
- 32 Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport'. p. 197-198.
- 33 Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport'. p. 197.
- 34 Butcher och Schneider poängterar att eftersom dopning är irrelevant för testandet av färdigheten och förmågor, så är det möjligt att också ge ytterligare stöd för rättfärdigandet av dopningsförbudet via hävdandet att dopning är oacceptabelt nödvändigt tvingande på det sättet att en individs användning av dopning tvingar samtliga att använda dopning. Det är oacceptabelt tvingande till skillnad från ökad träning som utvecklar idrottsutövarens färdigheter och förmågor. Se Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport'. p. 198.
- 35 Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport'. p. 197.
- 36 Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport'. p. 198.
- 37 Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport'. p. 197-198.
- 38 Butcher & Schneider, 'Fair Play As Respect for the Game'. p. 33-44.
- 39 Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport'. p. 197-198.
- 40 MacIntyre, *After Virtue: a study in moral theory*. p. 191 och Lindfelt, *Idrott och Moral: Reflektioner över idrottens ideal*. p. 27.
- 41 Undantag till detta kan tänkas i form av de medvetna varningar en spelare tar för att "rädda" laget från en säkert baklängesmål, som till exempel hands inom straffområdet, eller frilägesfällning. Men detta beteende är, skulle jag vilja hävda, ytterst problematiskt i sig utifrån praktiken fotboll.
- 42 En liknande argumentation finns i Tamburrini, 'What's wrong with doping?'. p. 214.
- 43 Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport'. p. 197
- 44 Schneider & Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport'. p. 198.
- 45 Observera dock att vissa metoder fortfarande kan förbjudas utifrån antagandet att de indirekt leder till positiva effekter på idrottsutövarens färdigheter och förmågor.

Bibliografi

Tryckta källor

Robert Butcher & Angela Schneider, 'Fair Play As Respect for the Game' in *Ethics in sport*, Ed. Morgan, J. M., Meier, K. V., and Schneider, A. J., (Champaign: Human Kinetics, 2000).

Ethics in sport, Ed. Morgan, J. M., Meier, K. V., and Schneider, A. J., (Champaign: Human Kinetics, 2000).

Mikael Lindfelt, *Idrott och Moral: Reflektioner över idrottens ideal*, (Nora: Bokförlaget Nya Doxa, 1999).

Alasdair MacIntyre, *After Virtue: a study in moral theory*, andra utgåvan, (London: Duckworth, 1985).

R. L. Simon, 'Good Competition and Drug-Enhanced Performance' in *Ethics in sport*, Ed. Morgan, J. M., Meier, K. V., and Schneider, A. J., (Champaign: Human Kinetics, 2000).

Angela J. Schneider & Robert B. Butcher, 'A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport' i *Values in sport*, ed. Tännsjö, T., and Tamburrini, C., (London: E & FN Spon, 1999).

Claudio M. Tamburrini, 'What's wrong with doping?' i *Values in sport*, ed. Tännsjö, T., and Tamburrini, C., (London: E & FN Spon, 1999).

Values in sport, ed. Tännsjö, T., and Tamburrini, C., (London: E & FN Spon, 1999).

Elektroniska källor

<http://www.rf.se/>

http://147.14.243.21/n3admin2_rf/t3.asp?p=13371

http://147.14.243.21/n3admin2_rf/t3.asp?p=13912